

"Kuvâ-yı insaniye tahdit edilmediğinden cinayeti büyük olur" başlıklı yeri izah eder misiniz?

"Kuvâ-yı İnsaniye Tahdit Edilmediğinden Cinayeti Büyük Olur"

"Hayvanın hilâfına, insandaki kuvâlar fitrî tahdit olmamış. Onda çıkan hayr ü şer, lâyetenâhî gider.

Onda olan hodgâmlık, bundan çıkan hodbinlik, gurur, inat birleşse, öyle günah oluyor ki beşer şimdiye kadar

Ona isim bulmamış. Cehennemün lüzumuna delil olduğu gibi, cezası da yalnız Cehennem olabilir.

Hem meselâ, bir adam tek yalancı sözünü doğru göstermek için, İslâmın felâketini kalben arzu eder.

Şu zaman da gösterdi: Cehennem lüzumsuz olmaz, Cennet ucuz değildir."⁽¹⁾

İnsan fitratını oluşturan üç temel kuvve bulunuyor; bunlar **şehvet**, **öfke** ve **akıldır**. Allah insandaki bu temel üç kuvveye fitri bir sınır, yaratılıştan gelen bir miktar tayin etmemiştir.

Şehvet kuvvesi menfaatleri elde etmek için, **öfke kuvvesi** zararları def etmek için, **akıl kuvveti** ise zarar ile menfaati ayırabilmek için insana takılmıştır. Bu üç kuvve vasat dairesinde, yani helal dairede olursa; insan hayatını devam ettiren üç dinamik, üç temel faktördür.

Dünyadaki bütün kavga ve zulümlerin temelinde bu üç duygunun ifrat ve tefrit mertebeleri vardır. Bütün güzelliklerin ve adaletlerin temelinde de bu üç duygunun vasat şekilde işlemesi vardır. Bu vasat şekilde işlemesi ya İslam terbiyesi ile ya da başka kanun ve nizamların baskısı ile oluyor. Yani fitri bir kaydı olmayan bu duygulara şeriat bir kayıt ve sınır tayin ediyor. Şayet sınır koymamış olsa idi, insanlar zulüm ve vahşette hayvanlardan daha muzır bir şekle girer, dünya yaşanmaz bir yer olurdu, nitekim şeriatın zayıf olduğu dönemlerde bu vahşetler görülmüştür. Kuvve-i akliye İşaratü'l İ'caz'da şu şekilde tarif ediliyor:

"**Ve keza, kuvve-i akliyenin tefrit mertebesi gabâvettir ki, hiçbir**

şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi *cerbeze*dir ki, hakkı bătıl, bătılı hak suretinde gösterecek kadar aldatıcı bir zekâya malik olur. Vasat mertebesi ise *hikmet*dir ki, hakkı hak bilir, imtisal eder; bătılı bătıl bilir, içtinap eder."(2)

Aklın üç mertebesinden ikisi batıl, birisi haktır. Batıl olanlar aklın ifrat ve tefrit makamları, hak olan ise vasat makamıdır. İfrat makamı **cerbeze**, tefrit makamı **gabavettir**. Vasat makamı ise **hikmet**dir. Kuvve-i Gadabiye İşaratü'l İ'cazda şu şekilde tarif ediliyor:

"Ve keza, kuvve-i gadabiyenin tefrit mertebesi, *cebanettir* ki korkulmayan şeylerden bile korkar. İfrat mertebesi *tehevvürdür* ki, ne maddî ve ne mânevî hiçbir şeyden korkmaz. Bütün istibdadlar, tahakkümler, zulümler bu mertebenin mahsulüdür. Vasat mertebesi ise *şecaattir* ki, hukuk-u diniye ve dünyeviyesi için canını feda eder, meşru olmayan şeylere karışmaz."(3)

Kuvve-i sheviye İşaratü'l İ'caz'da şu şekilde tarif ediliyor:

"Meselâ, kuvve-i sheviyenin tefrit mertebesi *humuddur* ki, ne helâle ve ne de harama şehveti, iştihası yoktur. İfrat mertebesi *fücurdur* ki, namusları ve ırzları pâyimal etmek iştihasında olur. Vasat mertebesi ise *iffettir* ki, helâline şehveti var, harama yoktur."(4)

İnsanın diğer kuvve ve hasseleri bu üç temel duygudan beslenir ve gücünü bunlardan alırlar.

İşte bu duyguların fitri bir sınırı olmadığı için, insanın şerri de hayrı da buna göre büyük ve dehşetli oluyor. Bu duygular ifrat makamında Firavunlar, Şeddatlar, Nemrutlar, Deccaller çıkardığı gibi, vasat makamında da nebiler, evliyalar ve alimleri de yetiştirmiştir.

İnsanda tezahür eden *hodgamlık, benlik, gurur, inat, zulüm* gibi çirkin hallerin hepsi, bu üç kuvvenin ifrat ve tefrit mertebesinden doğuyor. İnsan basit bir meselede haklı çıkmak uğruna, bir kasabanın mahvedilmesini arzu eder; bu dehşetli zulüm arzusunun arkasında fitri sınır konulmamış üç kuvve bulunmaktadır. İnsanın bu

---

dehşetli zulmünü ise; ancak cehennem gibi dehşetli bir azap temizler.

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Lemeat.](#)

(2) bk. [İşârâtü'l-İ'câz, Fâtiha Sûresi.](#)

(3) bk. [age.](#)

(4) bk. [age.](#)